

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

ДЕГТЯРЬОВ С.І.

**ДОКУМЕНТИ ПРО СПРОБИ ДОМОГТИСЯ ВИЗНАННЯ
УКРАЇНСЬКИХ ЧИНІВ ВЛАДОЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
(друга половина XVIII - початок XIX ст.)**

У роботі розглядається процес інкорпорації української службової еліти до бюрократичної системи Російської імперії у середині XVIII - на початку XIX ст. Аналізуються проблеми, що виникали при цьому: визнання українських чинів російським урядом, можливість українських чиновників потрапити до середовища імперського дворянства. Наведено тексти документів, на основі яких здійснено зазначений аналіз.

Протягом усього XVIII ст. здійснювалася активна інкорпорація українського суспільства до Російської імперії. Це супроводжувалося нав'язуванням російського законодавства на українських землях, створенням управлінських органів за імперським зразком, скасуванням національних особливостей в управлінні та суспільному житті.

Включення до загальноросійського простору Малоросії (а згодом земель, приєднаних від Речі Посполитої) для імперського уряду обіцяло вирішити дуже актуальну проблему нестачі освічених людей шляхетного походження [8, с. 76], які у світлі адміністративних реформ останньої чверті XVIII ст. повинні були обіймати більшість посад у новостворених органах влади й управління. З огляду на це українська еліта брала активну участь у процесі імперської державної уніфікації. І українська козацька старшина, і польська шляхта були зацікавлені в якнайшвидшій інтеграції до імперії, оскільки їхні культурні й освітні переваги відкривали для них великі кар'єрні можливості [5, с. 481].

Щодо державної служби, то, за словами З. Когута, українська еліта з самого початку формувалася як служилий стан і весь час такою й залишалася. Саме це дозволило їй досить легко влитися в імперську систему державної служби. Але були нечіткими самі критерії, якими користувався імперський уряд при визнанні українських чинів [4, с. 47, 59]. Цей факт певною мірою непокоїв українських чиновників, оскільки був пов'язаний не тільки з їхнім службовим статусом, але й суспільним (можливість отримання прав дворянства Російської імперії, підставою до чого міг служити чин). У зв'язку з цим представники української еліти спочатку ставили перед російським урядом питання про те, яким чином за Табеллю про ранги відповідають старі українські чини. Згодом це питання перефразувалося і намагалося вирішити, носії яких українських чинів мають право претендувати на дворянство Російської імперії.

Щоб вирішити проблему відповідності українських чинів російським табельним, гетьман К.Г. Розумовський ще 28 березня 1756 р. подавав до Сенату відповідне прохання [2], в якому було наведено низку прецедентів, що свідчили про прихильне ставлення російських монархів до козацьких чинів, запропоновано табельні чини, до яких можна було прирівняти козацькі. У ньому гетьман також розподілив усі козацькі чини за субординацією на десять класів. Уряд розглядав цей документ, але потрібного рішення так прийнято і не було.

Дегтярьов Сергій Іванович - кандидат історичних наук, докторант Київського національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

Згодом прецеденти надання представникам української шляхти чинів за Табеллю про ранги ще до введення на землях Гетьманщини виключно російського адміністративного устрою були. Члени Другої Малоросійської колегії з числа старшини указом Катерини II отримали чини генерал-майора, статського радника і полковників. Окрім того, П.О. Румянцев-Задунайський багатьох чиновників з малоросіян, які служили при колегії, “взирая на заслуги и достоинства, представлял к награждению чинами”. У результаті ще у 60-70-х роках XVIII ст. дехто з бунчукових товаришів і полкових старшин отримали чини колезьких асесорів чи майорів [1, с. 88-89].

22 грудня 1784 р. вийшло розпорядження Катерини II, яким вона забороняла нагороджувати чиновників колишніми малоросійськими чинами [11]. Вже наступного року кількість службовців з такими чинами різко скоротилася: по Київському намісництву з 48,16 % від загальної кількості чиновників у 1784 р. до 36,8% у 1785 р.; по Новгород-Сіверському - з 56,74% у 1784 р. до 19,63 % у 1785 р.; по Чернігівському - з 57,34 % у 1784 р. до 34,38 % у 1785 р. [6; 7]. Це відбулося за рахунок скорочення практики надання таких чинів і переведення багатьох чиновників-українців на табельну систему чиновництва [12].

Взагалі українська шляхта намагалася не так замінити свої чини на російські, як добитися їхнього прирівняння до відповідних рангів за Табеллю. І спроби зробити це здійснювалися довгий час - відповідні прохання подавалися до уряду, починаючи від першої половини XVIII ст. і до 80-х років XVIII ст. Одним з найбільш відомих документів такого типу є згадане прохання гетьмана К.Г. Розумовського. Українські чиновники в умовах ліквідації місцевих управлінських органів в останній чверті XVIII ст. досить активно і з бажанням переходили до новостворених імперських державних установ. Уряд бачив у них джерело для поповнення бюрократичного апарату. Але у той час, як їхнє право на державну службу під сумнів практично не ставилося, права на дворянські привілеї багатьом довелося “завойовувати” досить довгий час (і не для усіх успішно). Деякі представники малоросійських козацьких родів зуміли вислужити собі дворянство на державній військовій або цивільній службі протягом кінця XVIII - початку XIX ст. Але дехто довгий час був змушений документально доводити право відноситися до привілейованої верстви (це було важко зробити - часто необхідні документи не зберігалися і особа, навіть будучи представником старшинського роду, була змушена записуватися до т.зв. податних станів).

Все це змушувало дворян - вихідців з колишніх малоросійських територій разом з носіями старих місцевих чинів або нащадками останніх, які ще не довели своє дворянство (часто перші й другі перебували у родинних зв'язках) звертатися до уряду з проханням визначитися з тими українськими чинами, чії власники мали право на потомствене дворянство Російської імперії, а як наслідок і право обіймати виборні від дворянства посади у державних установах. Такі звернення були непоодинокими протягом першої третини XIX ст. Яскравим цього прикладом є документ, складений Чернігівським губернським маршалом дворянства М.М. Стороженком 28 лютого 1806 р. [3], у якому навіть були запропоновані чини - “кандидати на дворянство” з обґрунтуванням, чому саме їхні носії можуть претендувати на зазначений статус.

Деякі дослідники, зокрема З. Когут, вважають, що у соціально-економічному плані “невизнання українських чинів мало негативні наслідки лише для незначної частини української шляхти”, а сама ця проблема стала менш гострою у 1820-х роках [4, с. 77]. Але рух за визнання цих чинів урядом не припинявся ще довгий час.

Лише 20 березня 1835 р. вийшов імператорський указ, що чітко визначав малоросійські чини, володарі яких мали право претендувати на потомствене дворянство Російської імперії [10]. До таких чинів були віднесені: генеральний обозний, генеральний суддя, генеральний підскарбій, генеральний писар, генеральний осавул, генеральний хорунжий, генеральний бунчужний, полковники, бунчукові товариші, полкові обозні артилерійського правління, осавули артилерійського правління, хорунжі генеральної артилерії артилерійського правління, полкові осавули, полкові хорунжі, сотники військового правління, отамани генеральної артилерії, військові товариші, полкові писарі статського правління, підкоморії, земські судді та підсудки (останні три чини давали дворянство за умови, якщо вони були надані ще у період гетьманського правління).

Як бачимо, з 21 чину, що давали право на потомствене дворянство, 18 відносилися до перших шести класів, визначених К.Г. Розумовським у 1756 р. (див. документ №1). При цьому посади, віднесені гетьманом до перших двох класів (генеральна старшина і полковники) та до п'ятого класу були повністю визнані урядом як такі, що дають їх власникам права дворянства. З третього класу не були визнані полковники охочекомонних полків; з четвертого - усі, крім хорунжих генеральної артилерії та полкових писарів; з шостого - писарі, хорунжі й осавули охочекомонних полків, капітани жолдацьких команд, перекладачі, протоколісти, отамани полкових міст тощо.

З-поміж старих цивільних чинів, гідних дворянського статусу, уряд визначив лише три: підкоморій, земський суддя та підсудок. Ще у 1796 р. указом Павла I вказані чини були прирівняні відповідно до VI, VII та VIII класів за Табеллю про ранги [9, с. 213].

Нижче ми подаємо тексти документів, що свідчать про намагання української еліти отримати зрівняння у чинах з російським чиновництвом. Ініціатором першого документу був останній український гетьман К.Г. Розумовський у 1756 р., іншого - Чернігівський губернський предводитель (маршал) дворянства М.М. Стороженко у 1806 р. Рукописи наведених документів нині зберігаються у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

У тексті зустрічаються слова з використанням титла (знак, що використовувався для скорочення кореню у деяких слов'янських словах). Вони розшифровуються нами у коментарях, де також подаються пояснення щодо згадуваних у текстах документів подій, осіб чи специфічних термінів. Документи друкуємо зі збереженням стилістики й орфографії оригіналу.

1. Записка из дела, произведенного в Комитете высочайше утвержденном при Правительствующем Сенате, касательно прав на дворянство бывших малороссийских чинов // Чтения в Императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете. - 1861. - Апрель-июнь. Книга вторая. Смесь. - М.: В Университетской Типографии, 1861. - С.80-139.

2. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (ІР НБУВ), ф. 61, № 1084. Прошение Разумовского Кирилла Григорьевича в Правительствующий Сенат об уравнении украинских чиновников в ранге с русскими чинами. 1756 г., 17 арк.

3. ІР НБУВ, ф. VIII, № 1602. Представление Черниговского маршала Стороженко Малороссийскому генерал-губернатору с изъяснением точного значения малороссийских чинов и с прошением исходатайствования перемен заключения об оных герольдии. 28 февраля 1806 г., 4 арк.

4. Когут З. Українська еліта у XVIII столітті та її інтеграція в російське дворянство / З. Когут // Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. - К.: Критика, 2004. - С. 46-79.

5. Кравченко В. Украина, империя, Россия... (обзор современной украинской историографии) / В. Кравченко // Западные окраины Российской империи. - М.: Новое литературное обозрение, 2007. - С. 465-502.

6. Месяцеслов с росписью чиновных особ в государстве, на лето от Рождества Христова 1784. - СПб.: При Императорской Академии Наук, б/г. - XXI+489+X с.
7. Месяцеслов с росписью чиновных особ в государстве, на лето от Рождества Христова 1785. - СПб.: При Императорской Академии Наук, [Б. г.]. - XXI+443+IX с.
8. Миллер А.И. Политика Петербурга на землях бывшей Речи Посполитой / А.И. Миллер // Западные окраины Российской империи. - М.: Новое литературное обозрение, 2007. - С. 75-80
9. О возстановлении в Малороссии правления и судопроизводства сообразно тамошним правам и прежним обрядам // ПСЗ-1. - Т. XXIV. - № 17594. - С. 212-213.
10. О Малороссийских чинах, дающих право на действительное или потомственное дворянство // ПСЗ-2. - Т. X. - № 7976. - С. 254-255.
11. О ненаграждении впредь служивых Малороссийских людей прежними Войсковыми чинами // ПСЗ-1. - Т. XXII. - № 16117. - С. 272-273.
12. Центральний державний історичний архів України у м.Київ, ф. 193. Київське намісницьке правління, оп. 1, спр. 487. Дело о присвоении чинов старшине малороссийских полков (1784 г.), 96 арк.

№ 1

Прошение Разумовского Кирилла Григорьевича в Правительствующий Сенат об уравнении украинских чиновников в ранге с русскими чинами. 1756 г.

В Правительствующий Сенат
выписано

Гпдн¹ малороссийский гетман и кавалер граф Кирилл Григорьевич Разумовский² листом своим от 28 марта сего 1756 году в правительствующий сенат представил довольноде известно коим образом при державе блаженные и вечно достойные памяти гдря³ царя Алексея Михайловича⁴ всея России народ Малороссии по много трудной и долговременной войне с поляками⁵ добровольно пришел в подданство вечное державе всероссийской. Оное народа малороссийского приступление столь чистосердечно и искренное что его царское величество на все народные прошения милостиво призреть соизволил, где по данным тогдашнему гетману Богдану Хмельницкому⁶ статьям⁷ не токмо дозволил пользоваться своими издавна приобретенными от королей польских правами и привилегиями но и бывшими в правлении народа и владений их имений обыкновенными, таковую высочайшую свто⁸ усопшего предка Ея императорского величества милость народ малороссийской толь наипаче досто должно почитает что и его императорское величество блаженные и вечной славы достойный памяти гдрь Петр Великий многократными высочайшими грамотами и публикациями в народ печатными манифестами всемилостивейшими подтвердить все оное соизволили а напоследок и ея императорское величество последуя стопам родителя своего соблаговолили тоже самое не единою грамотою малороссийскому народу обещать сохранить и утвердить от времени самого подданства народ малороссийский пребывая во всегдашнем единстве с великороссийскими как в домашних обращениях так и в военных походах пользуется единою гдря милостию и единому служить раболепно, а чиновники малороссийские обращаясь с чиновниками великороссийскими как в штатских случившихся заседаниях так и в военных походах награждения и почести имели уравнения чиновникам великороссийским и никогда обидимы не были ни в каких председательствах ни же в награждениях пред великороссийскими уравненными чинами, но когда мудрый и прозорливый монарх гдрь родитель ея императорского величества учреждал разные порядки в своем государстве между прочим в 1722 году постановил табель всем военным придворным и штатским чинам⁹, по которым разделил всех служащих для уравнения одних с другими в классы и тем всякому определил место в председательстве а о малороссийских

чинах ничего точного не постановил время однако ж показало что малороссийские чины пребывая в подданстве в единого гдря и находясь часто совокупно в военных походах разных раскомендированиях и при делах им вверенных особливими указами с великороссийскими а иногда в публичных трактаментх¹⁰ и почестях претерпевают как в председаниях так часто в неприличных местах а иногда и обидных письменных предикатах чувствительную обиду толь наипаче что малороссийские чиновники продолжая ея императорскому величеству службу с малых лет даже до глубокой старости будучих в неразрывном единстве с великороссийскими в воинской службе и у дел не имеют себе для уравнения против великороссийских никаких классов а затем и приличного по их характерам почитания, от чего непосредственно между ими следует несогласие и споры о чем перед ним гетманом яко поставленным над ними по власти и воле ея императорского величества шефом и писменно и словесно все малороссийские чины не единожды открывалась и прося к ея императорскому величеству его гетманского всеподданнейшего представительства и когда нне¹¹ наипаче предписывается что либо указами во всем российском государстве публикованными с правительствующего сената исполнить по классам и достоинствам даже до первого офицерского чина и шляхетства, то малороссийским чинам токмо шляхетству и младшим чинам но и самим старшинам генеральным немалое оскорбление и с того следует что они не имея никакого уравнения с великороссийских чинов классами принуждены себя видеть в числе последних людей которые никакими уже дворянскими привилегиями¹² не пользуются от чего происходит им крайняя обида. А тем до кого принадлежит наблюдать все ли исполняется по указам тем но та и затруднение таковы обстоятельства малороссийских чинов побудили утруждать еще в прошлом 1743 году целым обществом освещенную Ея императорского величества особу. А в 1745 году чрез депутатов а вторично в правительствующем сенате они просили всеподданнейше у Ея императорского величества себе классов против великороссийских чинов на которое их прошение по докладу правительствующего сената на всеподданнейшее его гетмана представление высочайшее Ея императорского величества соизволение о пожаловании им малороссийским чинам рангом 1751 году генваря 18 запискою от коллегии иностранных дел ему гетману и объявлено токмо по сие время оных еще не получили, но понеже сей благоприсоединенный империи ея императорского величества народ вверен ему гетману дабы он гетман о них управляет лучшим порядком и совершенным радением и при его издревле приобретенных вольностях и правах охранял по воле ея императорского величества содержал то за необходимую должность и верноподданническую ревность то себе почитает дабы при сем представить ея императорскому величеству обязанным всеподданнейшее их прошение которое они изобразили в своем к нему гетману присланном прошении требуя его гетманское к ея величеству прилежного ходатайства; что самое по чистосердечной его гетмана мысли и усердию и привращению пользы и славы государства и государствения ея императорского величества яко верный раб за необходимое надобное почитая приемлет он гетман дерзновение представить ея императорскому величеству дабы все милостивейше призреть соизволили на верные предками их малороссийских чиновников с самого того времени как Малая Россия в подданство всероссийское вступила и самими ими ныне продолжаемые всероссийскому ея императорского величества престолу службы и с того долговременное их всеподданнейшее прошение и все милостивейше пожаловать уравнить их чины достойными классами против великороссийских чинов сия высочайшая милость не токмо будет поощрением к ревнейшей службе всего

малороссийского народа но и побуждение к воспитанию детям их да и согласие народное по неуправлению нынешнему воспримет лутшее единство а при том благодарность малороссийских всех чиновников к ея императорскому величеству за неизреченную сию милость даст им вящее ободрение к усердным и раболепным услугам ея императорскому величеству напоследок ея императорское величество соержа его гетмана яко шефа в своей особливой щедроте и высочайшей милости да соблагоизволит не лишить его гетмана точного наставления и постановить прежде до которого угодно производить ему в те их чины должно будет, и каким порядком выбором ли по прежнему по старшинству или по усмотрению его гетмана на сие ожидает он гетман всемилостивейшего именного ея императорского величества указу: /

по справки

в 7172 [так в оригіналі, але скоріше за все це описка - слід 7162 рік - С.Д.]¹³ году в приступлении в подданство Малороссии под Российскую державу малороссийский гетман Богдан Хмельницкий с войском запорожским просил чрез посланников своих Самойла Богданова¹⁴ и Павла Тетерю¹⁵ листом, чтоб великой гдрь царь и великий князь Алексей Михайлович пожаловать повелел права их уставы, привилегии и всякие свободы и державы добр утвердить и укрепить своими гдрскими¹⁶ грамоты навеки, в грамоте его великого гдря данной ему гетману Богдану Хмельницкому и всему войску запорожскому в том же 7162 году марта 27 дня написано :/

великий гдрь его царское величество пожаловал оногo гетмана Богдана Хмельницкого и все войско запорожское велел им быть под царскою его величества высокою рукою по прежних их правам и привилегиям каковы им даны от королей польских и великих князей литовских и тех их прав и вольностей ни в чем не нарушивать в грамоте ж того 162 года марта 27 по данной Малой России жителям людям и стану шляхетского между протчих написано :/

Великий гдрь его царское величество пожаловал шляхти которые пребывают в Малой России быть по прежним их правам и привилегиям данным от королей польских а вольностей их шляхетских ни в чем не нарушивать не велел и старших им себе на уряд судовые земские и городские выбирать меж себя самим

в разговорных пунктах оных посланников

в 1-м

о вольностях как прежде сего бывало что им вольно было гетмана и полковников и сотников и иных старшин выбирать меж себя самим. А кого они выберут о том пришлет бить челом гдрю и судится б им меж себя своим правом в пунктах Богдана Хмельницкого поданных оными посланниками его на листе

в 2-м

в начале чтоб изволил царское величество подтвердить права и вольности их войсковые как из веков бывало в войске запорожском что своими правами суживались и вольности свои имели

Резолюция

сей статьи указал гдрь и бояря приговорили быть так по их челобитью

в 3-м

Шляхта которые в России обретаются и веру по непорочной заповеди Христовой великому гдрю учинили чтоб при своих шляхетских вольностях пребывали и меж себя старших на уряди судовые обирали как при королях польских бывало

Резолюция

сей статье указал гдрь и бояре приговорили быть по их челобитью

в пунктах Юрия Хмельницкого¹⁷

7167 года¹⁸

в 7-м

Гетману без рады и без совету в сей чем в полковники и в иные начальные люди никого не выбирать. А чтобы выбирать в войску полковников на раде ково меж себя излюбят из своих полков а из иных полков в полковники не выбирать так же тех полковников гетман без рады не повинен оставливать

в 8-м

Кого новых полковников оберет и тех нововыбиранных полковников на верные его царскому величеству верную службу привесть к вере в пунктах же данных изменнику Мазепе¹⁹

в 7195 году²⁰

в 11-м

буде гетман какую проступку учинит оприч измены и ево без указу великих гдрей непереманять також и гетману старшины генеральной без воли и указу их величества неописався о том с уряду никого неперенять же. А если которая сторона пред его величеством объявится в какой винности так же и к нему гетману в каком непослушании и о том ему гетману писать а их великих гдрей указ о том прислан к нему будет.

В тех же пунктах Мазепиных в 19-м пункте между протчим написано гетману и старшине служа великим гдрям их царскому пресветлому величеству народ малороссийский соединясь и в неразорванное и крепкое согласие приводить супружеством и иным поведением чтоб были под одной их царского пресветлого величества державою обще яко едино христианской веры и никто б голосов таких неиспушал что малороссийский край гетманского regimentу²¹ а отзывались бы везде единогласно их царского пресветлого величества самодержавной державы гетман и старшина и народ малороссийский обще с великороссийским и полно переходить жителям из малороссийских городов в великороссийские города имети:

в 1708 году по измене Мазепиной²² опубликованной указ блаженные и вечнодостояные памяти его императорского величества гдря императора Петра Великого²³ во всей Малороссии написано дабы съезжались на избрание нового гетмана вольными голосами по правам и вольностям и единого из верных знатных /.../ усных особ вольные голоса новообранному гетману також и генеральной старшине, полковникам и асаулам сотникам и всей полковой старшине и всему войску запорожскому его величества словом все вольности права и привилегии которые они подданные от времени принятия уложения и достохвальные памяти отца его великого гдря царя и великого князя Алексея Михайловича всея великия и малыя и белыя россии самодержца под свою высокодержавную руку гетмана Богдана Хмельницкого з войском запорожским и со всем малороссийским народом и потом при его царского величества гдрствовании²⁴ гетманы и все войско имели святоненарушимо и цело содержать и верных подданных от нападения всех неприятелей оборонять и весь малороссийский народ в непереманной своей милости содержать :/

по тому указу избран в гетманы стародубовский полковник Иван Скоропадский²⁵ а пункты ему как и прежним гетманам даны были також и других касающиеся до избрания его известий нет, затем что оное избрание его было в 1708 году в самое воинское в Малой России время и как чаятельно что оные с протчими бывшими в походной блаженные и вечнодостояные памяти при его императорском величестве гдре императоре Петре Великом посольской канцелярии делами под Прутом²⁶ /.../ :/

в решительном указе блаженные и высокославные памяти его императорского величества гдря императора Петра Великого на податое от его гетмана Скоропадского

прошение со всем запорожским войском в обозе под Решетилковку²⁷, июля 17 1709 между другим написано;

на 1-е

Права и вольности, и порядки, войсковые от прежде бывших великих гдрей царей всероссийских и от его царского величества прежним гетманам в статьях изображения а особливо на которых приступил гетман Богдан Хмельницкий с малороссийским народом под высокодержавною блаженные памяти великого гдря царя Алексея Михайловича всероссийского самодержца великий гдрь его царское величество в грамоте своей за подписанием своея монаршеские высокие руки при наставлении его гдн²⁸ гетмана в Глухове²⁹ на гетманском уряде генерально уже подтвердить изволил и оные и ныне ненарушимо содержать по милости своей монаршей обещал по указу блаженные и вечнодостоянные памяти гдря царя императора Петра Великого определен был при нем гетмане Скоропадском для тогдашних случаев быть близ ней стольник Андрей Змайлов³⁰. А в данном ему указе 1709 года июля 18 дня за подписанием покойного канцлера графа Гаврила Ивановича Головкина³¹ между прочим написано :/ смотреть и перестерегать чтоб гетман никого из старшины и ис полковников без указа великого гдря и неописался не отставливал и вновь выбирал в генеральную старшину и в полковники с общего со всеми совету по 7 статье Юрия Хмельницкого и по 11-й изменника Мазепы и когда куда общим советом в генеральную старшину и в полковники оберет отписать ему Измайлову к великому гдрю и на то присланы будут его царского величества указы, / после того Измайлова определены и были при нем же гетмане Скоропадском для дел и советов думный дяк Андрей Винус³² да стольник Федор Протасиев³³ которым вышеобъявленный 4 пункт в наказах писан точно и он Скоропадский сам собою того не чинил, в грамоте данной ему гетману Скоропадскому на уряд за подписанием его императорского величества собственные руки в 1711 году генваря 5 между прочим написано :/ всякие воинские и гражданские в Малой России дела управлять по войсковым правам и по прежним обыкновениям и по поставленным пунктам на которых приступил под высокодержавную руку великого гдря царя и великого князя Алексея Михайловича гетман Богдан Хмельницкий со всем войском запорожским и народом малороссийским по его императорского величества указам определенным посылаемым без нарушения, прав и вольностей стародавних народа малороссийского :

В посланной гетману Скоропадскому грамоте писано :/

В 1715 году генваря 9 великий гдрь царь и великий князь Петр Алексеевич всея великие и малые и белые России самодержец указал по именному своему великого гдря указу послать свою великого гдря грамоту войска запорожского с обеих сторон Днепра к гетману Ивану Ильичу Скоропадскому о следующем :/ понеже донесено его царскому величеству что в Малороссии полковники регименту его гетманского во всякие полковые уряды а в сотники выбирают и учреждают по своей воле не объявляя ему гетману по своим страстям из взятков и его царское величество повелел впредь полковникам регименту его гетманского в полковую старшину и в сотники собою не выбирать и не учреждать, а когда в котором полку будет порожнее место полковой старшины или сотника тогда полковнику учинить раду и совет с полковою старшиною и с сотниками и на том совете по приговору общему назначить к тому уряду из людей заслуженных и не подозрительных в верности члк³⁴ двух или трех назнача писать к нему гетману и их самих прислать а ему из тех назначенных людей усматривая кто их них к тому уряду годнее быть может, и которые всегда были его царскому величеству во всякой верности

безпорочно и из тех позволять единому быть определить о том от себя на тот уряд универсалом³⁵ и в верности к его царскому величеству тех новоопределенных в полковую старшину и в сотники приводить к вере³⁶ по обычаю при стольнике Федоре Протасьеве который живет при нем гетмане :/

в 1718 году его царскому величеству гетман Скоропадский в бытность его в Москве подал пункты в которых между прочим представленно :/

в 5-м

Его царского величества он гетман просит чтоб чужеземцов и посторонних людей в Малороссии неслужившим на власть и начальство туда не присылать ибо сие делаться имеет сверх всемогущей его величества жалованной грамоты которою данные права и порядки их при покойном Богдане Хмельницком учиненные утверждаются да и малороссийскому войску не безжалобно будет ежели вольными голосами на уряды кто им покажется неизбирать дабы по прежним статьям Богдана Хмельницкого и протчии предков его сложенных на всякие уряды и порожние полковничества как ныне есть и Переяславское заслуженных в отчизне малороссийских родимцах годных и удобных по докладу его величеству наставляти и обирати вольными голосами было невозбранно :/

в меморияле³⁷ его ж гетмана Скоропадского подданной его величеству в 1718 году

в 2 пункте

о вакансиях двух полковничеств умерших полковников Переяславского доносит он его царскому величеству и всемирно просит да повелеть ему монаршим своим указом из малороссийских его царского величества верных подданных угодных и до войсковой службы угодных людей на те уряды вольными помянутых полков старшины и черни голосами по прежнему обыкновению избрать и утвердить а и впредь если бы какие случились либо из генеральной или из полковой старшины вакансии то подобным образом из малороссийских же годных и заслуженных людей милостиво повелеть ему гетману в те уряды становить понеже и предь сего помянутые чины за докладом его царскому величеству о таковых ваканциях рассмотрением антецесоров³⁸ ево вольною общенародною элекциею³⁹ были избраны и постановлено, а кто в те чины происходить имеет о том и он по его рабской должности его величеству доносит /.../ :/

во мнении подканцлера написано на пункты :/

против 5 что сие было изстари как и миргородский полковник от иноземца родился имирия из волохов⁴⁰ и с поляков заслужения царскому величеству был,

на мемориял

против 2 пункта о сем будет указ впредь а кандидатов выбирать безпорочных и заслуженных :/

в 1719 году в листе к его царскому величеству гетман Скоропадский писал что доносил он его царскому величеству в бытность свою в Москве о вакансовом уряде пол. переяславского на котором уряд все полчане переяславские согласно у себя иметь желают Ивана Сулиму⁴¹ хоружого войскового но что де его царское величество по его гетманскому изустному доношению благосклонным изволили ему приказать словом о постановлении помянутого Сулиму полковником однако ж де он гетман оного Сулиму наказным полковником определил совершенства же еще ему не вручил без премогущей его царского величества повелительной обикновенной на тот уряд грамоты, того ради всемирно просил милостиво повелеть монаршую помянутому Сулиме на полковничий уряд прислать грамоту по которой бы он принявши от него гетмана свойственное того чина совершенство надежнее могло всякие звания своего в том полку управлять дела.

в 1721 году в грамоте ж посланной из коллегии иностранных дел к гетману Скоропадскому писано небезизве что войска малороссийского в чинах генеральных есть вакансии судейские и асаульские и чтоб он гетман на те вакансии по усмотрению своему в те чины из малороссийских заслуженных достойных и верных людей выбирал обще с советом генеральной старшины полковников на каждое порожнее место по два члвка⁴² и прислал для конфирмации⁴³ в коллегию иностранных дел на что его императорского величества указ к нему гетману пришет,

в решении учиненном в бывшем верховном тайном совете на прошение гетмана Апостола⁴⁴ 1728 году августа 22 написано

в 3-м пункте

как прежде в Малороссии бывало так и ныне его императорское величество по милости своей к народу малороссийскому быть соизволяет что гетману одному без совету старшины и поспольства в генеральную старшину, в полковники и в полковую старшину и в сотники не выбирать и не ставить, а выбирать генеральную старшину полковников полковую старшину и сотников вольными голоса по прежнему их обыкновению из заслуженных знатных и верных к его императорскому величеству и неподозрительных людей и от него тех полков казакам и народу обид и разорения не было, и в генеральную старшину и в полковники выбирая прежде кандидатов человека по два или по три писать к его императорскому величеству и требовать указу, и которые в те генеральные старшины и в полковники по представлению гетманскому народному указом его императорского величества определены будут /по пунктам Юрия Хмельницкого/ без рады и не донесши его императорскому величеству и не получа указу неоставливать дабы никому из малороссийского народа напрасно никакая обида не была учинена наипаче же тою генеральную старшину ни полковников и никаких полковых урядников ни за какие вины неотписався к его императорскому величеству смертию казнить не велеть по пункту 12 Юрия Хмельницкого а в полках на порожие места в полковую старшину выбирать з каждой сотни всем козакам общим советом и на том совете по приговору общему назначить к тому уряду из людей заслуженных годных и добрых и неподозрительных в верности члвк двух или трех и назнача писать к гетману а ему гетману из тех назначенных людей усматривать кто из них к тому уряду годнее быть может и которые всегда были во всякой верности безпорочно и из тех позволить единому быть и определить ево на тот уряд гетманским универсалом и по учинении того писать ему гетману к его императорскому величеству отписав службы и годность их по которым они в те чины достойны, а в таких универсалах в начале писать титул его императорского величества и в верности к его императорскому величеству тех новоопределенных в полковую старшину и в сотники приводить к вере по обычаю и кроме православных христиан /в войску малороссийском/ начальным людям иных некоторых вер вперед не быть, да и новокрещенным иноземцам в начальных людях не быть же, а буди на полковую старшину и на сотников будет от кого челобитье в обидах и в протчем или иные станут делать какую неправду и сыщутся от них какие народу обиды и разорения, и за такие тяжкие их вины наказывать, а иных по важности дела и от чинов отрешать и доносить же к его императорскому величеству и ожидать о том указу:/

в 1733 году в бывший тогда кабинет требовано из коллегии иностранных дел ведомости о гетмане в каком он ранге, тажкож и о обозном генеральном и протчей генеральной старшине и о полковниках о бунчуковых товарищах и о всех чиновниках и рядовых козаках по сему дается им жалованье и в оной коллегии решено такую ведомость в кабинет подать в которой объявить

в Малой России

Гетман	Генерал полный, токмо он приниман и почтен был блаженные памяти при государе императоре Петре Первом и потом в публичных церемониях при коронации и при погребении императора Петра Второго ⁴⁵ ; також при коронации ея императорского величества блаженные памяти гдрне ⁴⁶ Анны Иоанновны ⁴⁷
Обозный генеральный по гетмане первый и он же ведает генеральною войсковою артиллерию	надлежит ему ранг иметь генерала майора или брегадира
Генеральная старшина которая всегда при гетмане быть имеет двое судей, подскарбий, писарь, двое асаулов, хоружий, бунчужный	имеют быть в рангах полковничьих
Десять полковников городовых Киевский Черниговский Нежинский Стародубовский Прилуцкий Полтавский Миргородский Лубенский Гадяцкий Переяславский	Понеже блаженные памяти гдрь император Петр Первый изволил определить в те полки из российских офицеров подполковников из которых и ныне один в Черниговском полку Михайло Богданов ⁴⁸ , и в Полще при команде, того ради мнится меньше того подполковничего ранга полковникам малороссийским быть не можно, понеже у них в полках городов по 10, ти и болше
Бунчуковые товарищи которых всех в Малой России немного болше ста человек превосходит они ис перво статейных малороссийских брате дети и внучата гетманские, обозных, генеральной старшины, полковников, а иные отставшие от польско владения и российские шляхтичи на пред сего толко на службу ходили они при гетманах и завсегда в одной гетманской деспозиции и под судом ево ж бывали и служат без жалованья	дать им ранг майорский или капитанский
полковники компанейских охотничьих полков, артиллерии генеральной асаул да хоружий при полковниках /каждому/ городовых, старшины полковой /: обозный судья и писарь два асаулов два хоружих	мнится дать им ранг капитана порутчика
сотники полковые и городовые	против подпорутчика или прапорщика
сотенная и городовая старшина тож асаул хоружий писарь атаман	против вахмистра

в именном указе за подписанием блаженные памяти гдрни императорицы Анны Иоанновны данном правительствующему сенату 1734 году февраля 1 дня написано :/ Ея императорского величество указали по смерть гетмана Апостола допреть будущего избрания гетмана и ея императорского величества о том всемиловитвейшего соизволения быть правлению⁴⁹ в Малой России в шести персонах состоящему между которых в первых генералу лейтенанту князю Алексею Шаховскому⁵⁰ и еще двум великороссийским да из малороссийской генеральной старшины обозному генеральному Якову Лизогубу⁵¹ и еще двум, а тому правлению быть под видением Сената,

в инструкции данной тому правлению за подписанием блаженные памяти гдрни императрицы Анны Иоанновны собственные руки 1734 года генваря 31 между прочим написано

в 1 пункте

Допредь будущего избрания гетмана и всемилостивейшего ея императорского величества соизволения повелено быть правлению в Малой России в шести персонах состоящому, между которыми во первых генералу лейтенанту и полковнику конной гвардии и генералу адъютанту князю Алексею Шаховскому и еще двум великороссийским да из малороссийской генеральной старшины обозному генеральному Якову Лизогубу и еще двум, которые по благоизобретению назначены будут, и им быть в заседании в равенстве а сидеть на правой стороне великороссийским а на левой малороссийским, и править им все малороссийские дела по указам и по малороссийским их правам по прежним их инструкциям и по решительным их пунктам данным умершему гетману Апостолу в 1728 году и делать им с общего согласия и совету и подписывать дела и указы всем великороссийским и малороссийским персонам в то правление употребленным обще :/

в 1742 году мая 30 поданным в правительствующий сенат челобитьем генеральная малороссийская старшина и протчие малороссийские чины предоставили что по всемилостивейшим от предков ея императорского величества данным Малороссии привилегиям бывшие изначала по гетмане чины генеральные, полковничьи бунчуковых товарищей и протчие даже до сотников и по ним сотенной и городской старшины имели свое предпочтение всяк против своего ранга и респектованы⁵² всегда надлежащим образом от великороссийских и иностранных высоких и нижних чинов, в службу и у дел обритающихся, а как де между всеми российскими чинами состоялся распорядок классов с того времени малороссийские чиновники от высших до низших в разных случаях и службах и у дел ея императорского величества состоящие неимея классов определенных своим рангам против коих бы им считается остается временем не без обиды : когда ж де по смерти гетмана Апостола по имянному блаженные памяти гдрни императрицы Анны Иоанновны указу правление гетманского уряду учреждено в шести персонах между коими показано, в первых быть умершему генералу князю Шаховскому и еще двум великороссийским да из них обозному генеральному Лизогубу и еще двум же и у заседаний быть в равенстве и сидеть на правой стороне великороссийским а на левой из них определенным и управлять все тамошние дела с общаго согласия и совету по тому и до сего на таком же основании оное гетманское правление состоит точию как в том так и кроме того заседания в каком классе их генеральную старшину також полковников бунчуковых товарищей и протчих ранги состоят но то ея императорского величества определения точного не имеется и просили упомянутым челобитьем дабы повелено было их генеральную старшину, полковников бунчуковых товарищей и протчие малороссийские воинские и статские чины достойными классы пожаловать и на то всякого по его достоинству надлежащими патентами снабдить от чего бы вечно таковою Ея императорского величества высочайшою милостию те малороссийские чины пользоваться могли,

в 1746 году апреля 28 в поднесенном ея императорскому величеству от правительствующего сената докладу написано,

что по справке в сенате кроме оной поданной от коллегии иностранных дел в бывший кабинет в 1733 году ведомости в малороссийских делах о даче вышеписанной малороссийской старшине и протчим чинам рангов никаких указов и положения не имеется и для того Сенату по оному их малороссийской старшины прошению решения учинить не можна а состоит оное во всевысочайшем ея императорского величества соизволении :/

в 1750 году оной доклад возвращен с протчими по малороссийским делам докладами из кабинета ея императорского величества в правительствующий сенат, а при том возвращении в письме к гдну генералу прокурору и кавалеру от действительного статского советника Демидова⁵³ от 14 декабря писано в прошлых де годах поданы Ея императорскому величеству от правительствующего сената доклады по прошениям разного звания малороссиян о награждении их маетностями и грунтами о даче тамошним чинам рангов, и о позволении малороссийскому духовенству в покупке грунтов, по которым решения еще не воспоследовало. А понеже высочайшим ея императорского величества указом в Малороссии определен по прежним учреждениям гетман, дела же малороссийские в ведомство коллегии иностранных дел подчинены куда и реченные челобиться и дела бывшие в кабинете Ея императорского величества отосланы, а доклады правительствующего сената с реестром при том возвращены,

и по определению правительствующего сената 1750 году декабря 17 дня велено те возвращенные из кабинета Ея императорского величества сенатские доклады приняв отдать в сенатский архив которые и отданы,

в сообщенной коллегии иностранных дел из секретной экспедиции той коллегии в малороссийскую экспедицию записки из протокола в докладах ея императорскому величеству написано тако./

в 27 октября 1750 года его императорское величество по требованию гдна гетмана на поданный от сената ея императорскому величеству доклад о рангах малороссийским чинам соизволила повелеть гетману объявить что оные ранги малороссийским чинам пожаловать соизволить токмо в оные чины никто прежде пожалован быть не имеет без представления оных персонах и достоинствах ея императорскому величеству а инако на волю предается на старом основании быти./

под тою запискою подписано тако

Его императорское величество читав сию записку в 18 генваря 1751 года и объявлено врученною ему запискою выше писаного содержания,

поправки ж о учреждении нынешнего гетмана

именным указом за подписанием ея императорского величества собственныя руки данный правительствующему сенату 1747 году мая 5 всемилостивейше повелено о Малой России гетману по прежним тамошним правам и обыкновениям быть, и онаго во всем на таком основании учредить как бывший тамо напред сего гетман Скоропадский учрежден был, в 1749 декабря 15 дня в грамоте за подписанием ея императорского величества собственныя руки отправленной в Малую Россию з генералом майором графом Гендриковым⁵⁴ для выбору гетмана написано, что по учиненному всеподданнейшему от малороссийской старшины именем в сего малороссийского прошения высочайше и всемилостивейше соизволили повелеть отныне быть во сем малороссийскому гетману по прежнему и на таком основании как от нашего любезнейшего родителя блаженные и высоко славные памяти гдря императора Петра Великого бывший гетман Иван Скоропадский учрежден был, а в протчем мы великая гдрня наше императорское величество обещаем нашим императорским словом тому новоизбранному гетману и всем нашим верным подданным малороссийскому народу все вольности права и привилегии которые вы от времени принятия под державу всероссийскую гетмана Богдана Хмельницкого з войском запорожским и со всем малороссийским народом и потому при государствовании нашего родителя блаженные и высоко славные памяти гдря императора Петра Великого имели святоненарушимо и цело содержать./ по той грамоте в Малой России вольными голоса выбран гетман действительный камергер академии наук президент лейб гвардии Измайловского

полку подполковник и кавалер граф Кирилл Григорьевич Разумовский:/

в имянном ея императорского величества указе за подписанием ея императорского величества собственными руками данном коллегии иностранных дел в 5 июня 1750 году написано:/

по всемилостивейше данному от нас указу учиненное в Малой России вольными голосы избрание в гетманы нашего действительного камергера академии наук президента нашей гвардии Измайловского полку подполковника и кавалера графа Разумовского которому от нас 24 апреля и объявлено то конфирмом:

в имянном же ея императорского величества указе за подписанием ея императорского величества собственными руками данном коллегии иностранных дел в 24 июля 1750 году написано:/

всемилоостивейше соизволяем малороссийскому гетману при всех торжествах и публичных церемониях место иметь с нашими генералами фельдмаршалами щитаясь между оными по старшинству с пожалования в чин :

в жалованной грамоте данной ему гдну гетману за подписанием ея императорского величества собственными руками в 1754 году марта 1 /: на графское достоинство :/ между прочим написано :/ Российской империи граф Кирилл Григорьевич Разумовский от нас императорского величества нашим малороссийским войска запорожского обеих сторон Днепра гетман 1750 году апреля 24 всемилостивейше конфирмован и пожалован о чем ему от нас императорского величества вышеписанного объявлено а в правительствующий наш сенат и во все прочие места с империи нашей куда надлежало о том его пожаловании дано знать нашими указами которому яко гетману при всех торжествах и публичных церемониях место иметь с нашими генералами фельдмаршалами счисляясь между оными по старшинству с пожалования в чин всемилостивейше повелели и имея к его персоне особливую всевысочайшую доверенность и благословение, и другими знатными привилегиями и преимуществами пожаловать и наградить его соизволили:/

в грамоте же данной ему гетману и кавалеру графу Разумовскому на уряд гетманский за подписанием ея императорского величества собственными руками в 1751 году мая 22 между прочим написано тако:/

воинские и гражданские всякие в Малой России дела управлять по войсковым правам по прежним обычаям и по постановленным пунктам на которых приступил под державу деда нашего блаженные памяти великого гдря царя и великого князя Алексея Михайловича всея великия и малыя и белые России самодержца его царского величества гетман Богдан Хмельницкий представлено что малороссийских полков полковники обще с генеральною старшиною, будучи в собрании в Глухове по малороссийским национальным делам имели общее разсуждение и разсмотрению же его гетмана положили мнение и подписали а полковник де нежинский Разумовский хотя тому мнению согласен но на оном де ниже других малороссийских полковников по старшинству их с пожалованья состоящих не подписался признавая из того себе обиду, яко де по генеральной канцелярии примеры сыскиваны что прежде бывшие в малороссийских полках из великороссийских чинов полковники ниже малороссийских полковников некоторых с пожалованья в тот чин старейших подпись имели и ему полковнику нежинскому объявляли, однако де он особливое от себя о том к нему гетману, написанное подал доношение в котором показано, что в 1751 году в апреле мце⁵⁵ высочайшим именованным ея императорского величества указом жалован он в армейские полковники и в том де чину по именованному ж ея императорского величества соизволению указано быть ему в малороссийском Нежинском полку полковником и для того де надлежит ли малороссийским полковникам держать вышшую линию и выше подписываться

просил у него у гетмана резолюции, а понеже де ему гетману на сию резолюции собою учинить не можно потому что оные полковники малороссийские /: кои в те в полковничьи чины и в полки к отправлению равномерному воинских и гражданских дел и судов и содержания воинской команды пожалованы :/ гораздо прежде до пожалования его полковника нежинского в полковники и подпись на делах малороссийских обще подписыванных имели из российскими полковниками к малороссийским полкам определенными по старшинству того ради об оном под благоразсмотрение и резолюцию он гетман представил; по определению коллегии иностранных дел того ж 1755 года июля 24 дня посланною к гпдну гетману и кавалеру от того ж числа грамотою велено как тому нежинскому, так и другому гадяцкому полковникам малороссийским Петру⁵⁶ и Василию Разумовским⁵⁷ перед всеми прочими полковниками малороссийскими ж, иметь старшинство и на делах подписываться выше тех прочих полковников малороссийских, для того что оные Разумовские оба по всемилодивейшему жалованию от ея императорского величества армейские полковники а прочие полковники никаких армейских рангов не имеют, и потому им Разумовским всегда первенство давать должно:

вновь сочиненном уложении во 2 части в главе 41 в 24 пункте написано, состоящим в Малой России кои противу находящихся в нашей регулярной придворной и статской службах рангов не имеют нижеписанного звания по ниже писанному расположению,

1. Генеральному обозному шесть сот рублей
  2. Генеральному судье, генеральному подскарбию по пяти сот рублей;
  3. Генеральному писарю, генеральному асаулу, генеральным хоружим, генеральным бунчужным по чети ста⁵⁸ рублей
  4. Полковникам городовым по двесте по пяти десяти рублей
  5. Бунчуковым товарищам асаулу артиллерии генеральной, писарю суда генерального; полковникам трех полков охочекомонных обозным полковым генеральной канцелярии старшему канцеляристе по сту по пяти десяти рублей.
  6. Хоружим артиллерии генеральной судьям полковым обозным полков охочекомонных по сту рублей
  7. Полковым писарям полковым асаулам полковым хоружим, переводчику генеральной канцелярии по пяти десяти рублей;
  8. сотникам, канцеляристам войсковым писарям полковым, охочекомонных полков писарю артиллерии генеральной асаулам полковым охочекомонных полков, атаману артиллерии генеральной, хоружим полковым охочекомонных полков по сороку рублей;
  9. Значковым товарищам асаулам артиллерий полковых атаманам городовым сотникам и ротмистрам охочекомонных полков писарям судов полковых капитану жолдацкому охочекомонных полков по двадцати рублей:/
  10. Писарям сотенным писарям артиллерий полковых, канцеляристам полковым асаулам сотенным, хоружим артиллерий полковых, хоружим сотенным атаманам артиллерий полковых сотенной старшине компанейской охочекомонных полков, атаману жолдацкому тех же охочекомонных полков по пятнадцати рублей:/
  11. Атаману куренному городничему атаману сельскому по десяти рублей козакам по четыре рубля, посполитым мужикам по рублю
- Находящимся в нашем нерегулярном войске всякого звания которые чины имеют за безчестие править по штатам сколько кому по тем штатам положено нашего денежного жалованья а простым козакам калмыкам кои никаких чинов не имеют по четыре рубля:/

в ведомости присланной в правительствующий сенат из походной гпдна

малороссийского гетмана и кавалера Графа Кирила Григорьевича Разумовского канцелярии от 15 октября 1756 году о малороссийской генеральной старшине полковников, бунчуковых товарищах полковой и сотенной старшине и других чинах и рядовых с показанием которых чин за каким следует по малороссийскому обыкновению показано:/

	1 класса
Генеральный обозный	
Генеральные судии два	
Генеральный подскарбий	
Генеральный писарь	
Генеральные асаулы два	
Генеральный хоружий	
Генеральный бунчужный	
	2 класса
Полковники	
	3 класса
Бунчуковые товарищи	
Полковники полков охочекомонных	
Асаулы артиллерии генеральной	
Обозные полковые	
	4 класса
Писарь суда генерального	
Старший войсковый канцелярист	
Судии полковые	
Хоружий артиллерии генеральной	
Обозные полковые полков охочекомонных	
Писари полковые	
	5 класса
Асаулы полковые	
Хоружие полковые	
	6 класса
Сотники	
Войсковые товарищи	
Писарь артиллерии генеральной	
Писарь суда полкового	
Писари полковые полков охочекомонных	
Асаулы полковые полков охочекомонных	
Хоружие полковые полков охочекомонных	
Капитаны жолдацких команд	
Переводчик	
Протоколист	
Атаман артиллерии генеральной	
Атаманы городов полковых	
	7 класса
Архивариуш	
Канцеляристы войсковые	
Сотники и ротмистры охочекомонных полков	
Асаулы артиллерий полковых	
Атаманы сотенных городов	

8 класса

Городничие полковых городов
 Атаманы ротные жолдацкие
 Писари сотенных городов
 Писари артиллерий полковых
 Канцеляристы полковые и судовые
 Асаулы сотенные
 Хоружие артиллерий полковых
 Хоружие сотенные
 Атаманы артиллерий полковых
 Асаулы компанейские сотенные
 Хоружие компанейские сотенные
 Писари компанейские сотенные
 Атаманы компанейские сотенные

9 класса

Атаманы куренные
 Городничие сотенных городов
 Атаманы сельские

10 класса

Козак
 Жолдак
 Пушкарь
 Компанеец

Такова выписка за закрепою секретаря Алексея Пуговичникова за справкою регистратора Дениса Латинина 1756 году июля 9 в журнале правительствующего сената записано,

По выписке учиненной по листу гпдна малороссийского гетмана и кавалера графа Кирилла Григорьевича Разумовского от 28 марта сего года коим представляет о уравниении малороссийских чиновников достойными классами против великороссийских чинов и о постановлении предела до которого ему гетману производить в те их чины должно будет и каким порядком, выбором ли по прежнему по старшинству или по усмотрению его гетмана приказали по оной выписке доложить в полное собрание:/

подлинной за подписанием правительствующего сената в должности протоколиста секретарь Иван Меркурев с подлинным читал канцелярист Сергей Зиков.

IP НБУВ, ф. 61, №1084, 17 арк. Рукопис.

№ 2

Представление Черниговского губернского маршала Стороженко⁵⁹ Малороссийскому генерал-губернатору с изъяснением точного значения малороссийских чинов и с прошением исходатайствования перемен заключения об оных герольдии. 28 февраля 1806 г.

Дворянство Черниговской губернии при съезде в прошедшем генваре месяце для выборов, известясь о последовавших из Герольдии в Черниговское дворянское депутатское собрание указах, как то: 1803-го генваря 12 за №90, ноября 5 за №3983, декабря 10 за №4390, 804-го мая 5 за №1235, июля 11 за №2227 и 805-го годов июля 3 числ за №2688, что герольдия не считает полковых асаулов, войсковых товарищей и других малороссийских чинов наравне с чинами действительной

военной службы, с каковыми, по силе выочайше пожалованной 1785 года апреля 21 дворянству грамоты⁶⁰, соединено дворянское достоинство, называя при том некоторых из тех чинов одними козацкими званиями, предоставило мне просить ваше сиятельство о исходатайствовании, дабы таковы чины не были унижены пред прочими военной государственной службы чинами. - При исполнении такового препоручения за нужное нахожу изъяснить пред вашим сиятельством некоторые обстоятельства к делу сему относящиеся: 1-е в 1728 году по всеподданнейшему гетмана Апостола прошению, решением верховного тайного совета, По высочайшему повелению состоявшимся и подтвержденным, узаконено с статьи 3 в Генеральную старшину и в полковники выбирать людей знатных; а утверждать в сих чинах представил Государь высочайшей своей особе. Самое слово "знатных" и образ утверждения их довольно изъясняют немаловажное оных чинов значение. Великая Екатерина⁶¹ ознаменованная тоже соизволила высочайшим своим 1764 году ноября 10 дня указом; ибо по увольнении гетмана Разумовского от Гетманского чина, когда определены в Малороссийскую коллегию⁶² членами обозный Генеральный Туманский⁶³, Асаул Генеральный Жоравка⁶⁴ и Хоружий Генеральный Апостол⁶⁵: то всемилостивейше уравниены сии малороссийские чиновники в классах с великороссийскими, именно: обозный генеральный Кочубей⁶⁶ генерал майором; писар генеральный статским советником, асаул и хоружий генеральные полковниками; к тому же при отставке малороссийских полковников Забелы⁶⁷, Заньковского⁶⁸ и прочих, ея императорское величество повышая чинами соизволила пожаловать их в бригадиры. 2-е что принадлежит до полковых старшин: обозного, судьи, писаря, асаула и хоружого, которые в мирное время вместе с полковниками присутствуя, составляли полковую канцелярию, управлявшую всеми до полиции относящимися делами, и притом полковой апелляционной на сотенные канцелярии; а за открытием в 1763 году поветовых судов⁶⁹, гродский уголовный суд, те старшины действительно были малороссийские штаб-офицеры; ибо имели команду не в сотне но в целом полку. - Сих старшин, равно как и сотников, в сотенных городах председательствовавших, Государь в вышеприведенном 1728 года решении в 3 статьи указать соизволил, за выбором утверждать гетману универсалами под высочайшим титулом, не на время, а навсегда, и писать о их достоинстве к Государю. Следовательно чины, по таковому всевысочайшему положению производимы и к которым Государь столько обращает внимания, что даже без именного указа и отрешать за преступления, в той же статье не позволяет имеют уже по сему самому свою важность, и не могут менее почитаемы быть офицеров в классах состоящих; тем более, что они были вместе воинские начальники и гражданские судьи. - 3-е Равным образом и войсковые товарищи суть действительные обер офицеры, поелику они были выше сотников и только под видением Гетманским и Генеральной канцелярии состояли; а полковникам, до управления Малороссиєю его сиятельства господина генерал фельдмаршала графа Петра Александровича Румянцева Задунайского⁷⁰, подчинены не были. - Такова зависимость их единственно от гетьмана и Генеральной канцелярии именно изъясняема была в даваемых на сии чины и на чины бунчуковых товарищей от гетьмана универсалах, которые на основании вышеозначенного 1728 года решения, яко самим государем узаконены, должны быть почитаемы так точно, как патенты на чины регулярных офицеров. Гетьманы таковы же универсалы давали и на деревни, и сии имеют всю свою силу, составляя во владении право полное и крепость непоколебимую; сверх того весьма многим войсковым и бунчуковым товарищам наданы от гетьманов и жалованы грамотами от государей всероссийских за службы и деревни; чего, естли б они не были таковыми почотными чинами, с коими

сопряжено дворянство, быть не могло б. - Что касается до подкоморных, судей, подсудков и писарей земских, коморников и возных, то сии чины имеют свое существование из самого коренного права Статута⁷¹ роздела 4-го артикулов 1, 9 и 104 до роздела 9-го артикулов 1 и 10; которые непременно по тем артикулам должны быть из шляхты, а без того по артикулу 18 роздела 3-го отнюдь не могут быть на таковых урядах; и с них подкомории, судьи, подсудки и писари земские, поставлены в таком достоинстве, что на чины их узаконенно давать патенты самому Государю да и при возстановлении в Малороссии правления и судопроизводства сообразно тому, как оные в сем крае сходственно правам и прежним обрядам существовали именным высочайшим указом 796 года ноября 30 судьи генеральные поставлены в 4-м, судьи земские в 7-м, подсудки в 8-м, подкомории в 6-м; прочие ж чиновники по штату высочайше подтвержденному положены как то: земские писари в 10-м, коморники в 12-м и возные в 14-м классах; при всем том, хотя они по виду кажутся и статскими, но в Малой России не было разделения между военными и статскими чинами; а все они были военными и во время войны по артикулу 7 роздела 2-го все без всякого изъятия обязаны становиться лично под знамена, под потеряннем имени; для такова бытия в войске судей и писарей, действие судом по артикулу 46 пункту 3 роздела 4-го остановлялось до окончания войны. 4-е По мнению иностранной коллегии 1733 года суждено чинам малороссийским быть в классах именно 1-е Гетьману, противу генерала полного; 2-е Генеральному обозному, противу генерала майора; 3-е Судьям генеральным, подскарбию, писарю асаулам, хоружому и бунчучному, противу полковников; 4-е Полковникам противу подполковников; 5-е Бунчуковым товарищам противу майоров; 6-е Полковникам компанейским и охотных полков, генеральной артиллерии асаулу да хоружому в полках малороссийских, обозному, судье, писарю, двум асаулам и двум хоружим противу капитана порутчика; 7-е сотникам полковым и городовым старшинам, то есть атаманам, хоружим, асаулам и писарям, противу вахмистра. В сем мнении не все чины малороссийские вычислены; но полное вычисление оных значится в таблице представленной 1756 года октября 15 в правительствующий сенат от Гетьмана графа Разумовского и степенный порядок чинам сим поставлен там следующий: 1-е Генеральный обозный по Гетьману первый, 2-е Генеральные судьи, генеральный подскарбий и генеральный писарь, 3-е Генеральный асаул, генеральный хоружий, генеральный бунчучный, 4-е Полковники, 5-е бунчуковые товарищи, асаулы генеральной артиллерии, обозные полковые той же артиллерии и полковники компанейские, 6-е хоружие артиллерии генеральной, писарь суда генерального, судьи полковые, старшие войсковые канцеляристы, писари полковые и охочекомонных полков обозные полковые, 7-е асаулы полковые, хоружие полковые и войсковые товарищи, 8-е сотники капитаны жолдацких рот, писарь артиллерии генеральной, атаман артиллерии генеральной и писарь суда полкового, переводчик генеральной канцелярии, протоколист генеральной канцелярии, атаманы городов полковых и охочекомонных полков писари, асаулы и хоружие полковые, 9-е значковые товарищи, асаулы артиллерий полковых, архивариус генеральной канцелярии, войсковые канцеляристы, атаманы сотенных городов и охочекомонных полков сотники или ротмистры, 10-е атаманы ротные жолдацкие, асаулы сотенные, хоружие сотенные, писари артиллерий полковых, хоружие артиллерий, атаманы артиллерий полковых, городничие полковых городов, писари сотенных городов, канцеляристы полковые и судовые, асаулы сотенные компанейские и атаманы сотенные компанейские, 11-е атаманы куренные, городничие сотенных городов и атаманы сельские и 12-е козаки или жолдаки, пушкари или армаши и компанейцы. 5-е в высочайшем же 1783 году июня 28 дня

указе военной коллегии при реформе малороссийских полков⁷² данном сказано: “Находящихся в малороссийских войсках чиновников, кои похотят остаться в военной службе и к оной от главного начальства способными найдены будут, определить смотря по степеням и заслугам штаб и обер офицерскими чинами в сих полках; а прочих от службы уволить переименовав для определения к делам”. Почему многие и переименованы из бунчуковых и войсковых товарищей, из полковых старшин, из сотников и других малороссийских чинов, в майоры, в капитаны, в ротмистры, в поручики и в корнеты. О чем в военной коллегии конечно виды имеются. - Из сего высочайшего указа ясно видеть можно, что чины малороссийские почитаемы быть должны как действительно офицерские, ибо когда повелевается их определять и переименовывать, а не производить в штаб и обер офицеры смотря по степеням, то явственно утверждаются им ранги, поелику известно, что по порядку службы никто без степени из ничего, а особливо еще в штаб офицеры не переименовывается. 6-е при открытии в Малой России 1782 года наместничеств⁷³ выбраны под личным надзором господина генерал-губернатора Петра Александровича Румянцева Задунайского и после выбираемы были всегда малороссийские чиновники в должность в Учреждении о губерниях⁷⁴ означенные и императрица соизволила принять то за благо; да и поныне правило сие ненарушимо существует. 7-е Гетьман Хмельницкий при подаче Малой России, а по нем и все другие гетьманы всегда просили государей утверждения своему краю права Литовского Статута, которой всеми государями и утвержден в сем самом Статуте в разделе 3-м в артикуле 26 строго запрещено простолюдинам владеть деревнями; а гетьманы всегда чиновникам малороссийским оные давали, из коих весьма многим таковы гетьманские надачи и государственными грамотами подтверждены: почему и доказательно, что чиновники малороссийские действительно признаваемы были по силе вышеприведенного 18 артикула того же раздела 3-го за шляхту, инако ж бы гетьманы, вопреки испрошенному самими ими праву и раздавать деревень, неимеющим права оными владеть, не могли. - В сенатском архиве все акты находятся о раздаче деревень сим самим чинам, которых ныне Герольдия не признает дворянства, и которых однакож многих потомки и теперь владеют оными; сверх того и по государственному положению гетьманы, генеральные старшины, полковники, полковые старшины и сотники вместо жалованья имели всегда на ранги свои деревни с крестьянами; владение же деревнями по высочайшей о дворянстве грамоте есть полное доказательство дворянства. - Представляя все сие на благоразсмотрение вашему сиятельству всепокорнейше прошу уважив таковые обстоятельства, не оставить и в сем случае оказать благоденствие ваше дворянству вверенных вам губерний исходатайствованием перемены такова герольдии о малороссийских чинах заключения в пользу сих чинов; ибо многие фамилии за истреблением древних документов пожарами и другими случаями основывают дворянское свое достоинство единственно на чинах предков своих.

на подлинной тако

Губернский маршал Стороженко

ІР НБУВ, ф. VIII, №1602, 4 арк. Рукопис.

Коментарі

¹Гпдн - “господин”.

²Розумовський Кирило Григорович - український військовий, політичний і державний діяч, останній гетьман Війська Запорозького, граф Російської імперії, генерал-фельдмаршал. Народився 18 березня 1728 р. Освіту отримував за кордоном (Німеччина, Франція, Італія). З 1746 р. - президент Російської академії наук. Гетьманом обраний у 1750 р. після дозволу імператриці Єлизавети на відновлення гетьманства в Україні. Після приходу до влади в

Російській імперії Катерини II був позбавлений у 1764 р. гетьманської булави. Мав 11 дітей від шлюбу з К.І.Наришкіною - троюрідною племінницею імператриці Єлизавети Петрівни. К.Г.Розумовський володів великими маєтностями в Україні та Росії. Останні роки життя провів у м. Батурина, де й помер 9 січня 1803 р.

³гдря - "государя".

⁴Олексій Михайлович - другий російський цар з династії Романових. Народився 19 березня 1629 р. На російський престол вступив у 16-літньому віці (14 липня 1645 р.). У 1654 р. уклав Переяславський договір з Україною, за яким приймав останню під протекторат Московської держави. Питання про те, чи це був тимчасовий союз України з Росією, чи входження українських земель до складу російських на правах автономії, й зараз залишається відкритим серед багатьох науковців. Ще за життя Б.Хмельницького Олексій Михайлович намагався обмежувати державні права Гетьманщини. Помер 29 січня 1676 р.

⁵Мається на увазі війна за визволення України з-під влади Речі Посполитої під проводом Б.Хмельницького. Часто на увазі мається період 1648-1657 рр., коли під час повстання під проводом гетьмана Б.Хмельницького Річ Посполита втратила контроль над землями центральної України, де з'явилося державне утворення Військо Запорозьке або Гетьманщина, що проіснувало до 60-х років XVIII ст. Російська держава після Переяславської угоди 1654 р. також долучилася до цієї війни, яку й вела у 1654-1656 та 1660-1667 рр. при активній допомозі українського козацького війська, здебільшого переслідуючи власні інтереси. Сподіваючись стати королем Речі Посполитої і нехтуючи інтересами України, московський цар Олексій Михайлович уклав Віленське перемир'я 1656 р. В результаті Андрусівського перемир'я 1667 р. та "Вічного миру" 1686 р., Польща й Московія розділили між собою Україну по Дніпру, Київ дістався Москві.

⁶Хмельницький Богдан (Зиновій) Михайлович - український військовий, політичний і державний діяч. Гетьман Війська Запорозького, голова козацької держави в Наддніпрянській Україні (1648-1657). Народився 27 грудня 1595 р. (6 січня 1596 р.). Отримав якісну освіту, володів кількома мовами. Довгий час перебував на службі у польського короля. Існує версія, що 1645 р. він, разом із 2 тис. козаків, був на службі французького уряду й, мабуть, брав участь в облозі Дюнкерка. Брав участь у бойових діях проти турків, татар. З 1648 р. - гетьман Війська Запорозького. Організатор повстання, яке переросло у Національно-визвольну війну українського народу проти Речі Посполитої. У 1654 р. в Переяславі уклав військовий союз з Московським царством. Наприкінці свого життя намагався переорієнтуватися на союз зі Швецією та Османською Портою, вбачаючи в амбіціях Москви небезпеку козацькому суверенітету. Помер 27 липня (6 серпня) 1657 р.

⁷Березневі статті - угода між російським царським урядом і українською козацькою старшиною, комплекс документів, які регламентували політичне, правове, фінансове і військове становище України після Переяславської ради 1654 р. Згідно з цими статтями Україна зберігала свої військово-адміністративні органи управління на чолі з виборним гетьманом. На Гетьманщині мало діяти місцеве право, обумовлювалося невтручання царських воєвод та інших урядовців у внутрішні справи України. Україна зберігала свої збройні сили. Угода розірвана у 1667 р. Московською державою, після підписання Андрусівського перемир'я з Річчю Посполитою. Серед істориків існує дискусія - чим були Березnevі статті - військовим союзом між Україною та Московією чи договором, що регламентував широку автономію Гетьманщини у складі Московської держави. Проте, серед 11 пунктів Березневих статей немає жодного, де йшлося про приєднання України до Московії чи їх возз'єднання.

⁸свто - "свято".

⁹Табель про ранги - російська імперська система звань та чинів, створена Петром I у 1722 р. для встановлення відповідності між різними чинами військової, цивільної та придворної служб, визначення їхньої ієрархії та правил надання дворянства державним службовцям.

¹⁰Трактамент (від лат. tractare) - звернення, гостинність. У данному випадку маються на увазі публічні офіційні урочисті заходи.

¹¹нне - "ныне".

¹²Авантаж (від франц. avantage - перевага) - вигода, користь, сприятливе становище.

¹³162 рік за системою літосчислення "від сотворіння світу" відповідає 1654 р. "сучасному" літосчисленню за григоріанським стилем.

¹⁴Богданов Самійло (Богданович-Зарудний, Богданенко) - генеральний суддя. Походив з брацлавських зем'ян Богдановичів. Напередодні війни під проводом Б.Хмельницького служив у Городинській сотні Корсунського полку. У 1651 р. згадується як наказний уманський полковник. У 1652-1659 рр. обіймав посаду генерального судді. Був у складі українського посольства до Москви у березні 1654 р. для оформлення Переяславської угоди. Тоді ж отримав царську грамоту з підтвердженням прав на володіння м. Млієв.

¹⁵Павло Тетеря - український військовий, політичний і державний діяч. Гетьман Війська

Запорозького, голова козацької держави на Правобережній Україні у 1663-1665 рр. Народився у 1620 р. До 1648 р. був писарем гродського суду у Володимирі-Волинському, 1649 р. - Переяславського полку, із 1653 р. - переяславський полковник. Був у складі українського посольства до Москви у березні 1654 р. для оформлення Переяславської угоди. У 1657-1659 рр. - генеральний писар. Брав участь у Гадяцьких переговорах 1658 р. про унію України з Польщею та Литвою. Ставши гетьманом, проводив політику за відрив України від Росії. Помер у 1670 р. (за іншою версією на початку 1671 р.).

¹⁶Гдрскими - "государскими".

¹⁷Хмельницький Юрій - український військовий, політичний і державний діяч. Гетьман Війська Запорозького, голова козацької держави в Наддніпрянській Україні (1657, 1659-1663). Гетьман Правобережної України (1678-1681, 1685). Представник козацького роду Хмельницьких. Другий син Богдана Хмельницького. Народився у 1641 р. Повернувши гетьманську булаву 1685 р., протримався при владі лише півроку, доки за непослух турецькій владі був страчений.

¹⁸7167 рік відповідає 1659 р. за григоріанським стилем.

¹⁹Мазепа Іван Степанович - гетьман України, державний діяч, князь. Походив з українського шляхетського роду. Народився у 1639 р. Навчався в Києво-Могилянській колегії, Варшавській єзуїтській колегії, університетах Німеччини, Голландії, Італії та Франції. Служив при дворі польського короля Яна Казимира. У 1669 р. - ротмістр надвірної хоругви гетьмана П.Дорошенка, згодом - генеральний писар. З 1674 р. перейшов на службу до гетьмана І.Самойловича. З 1682 р. - генеральний осавул. 25.VII.1687 обраний гетьманом. Восени 1708 р. вступив у союз зі шведським королем Карлом XII проти Росії. Після поразки у Полтавській битві разом з урядом та частиною війська відступив до турецьких володінь. Помер у 1709 р. З часу обрання гетьманом провів низку реформ у фінансовій, соціальній, військовій та освітній сферах. Вважався одним з найбагатших феодалів Європи. Відомий своєю активною меценатською діяльністю. Покровительствував монастирям, церквам, закладам освіти, багату з яких були побудовані коштом гетьмана.

²⁰7195 рік відповідає 1687 р. за григоріанським стилем.

²¹Регімент (від лат. *regere* - управляти). У даному випадку фраза "малоросійський край гетманського регименту" означає, що Малоросія перебувала під управлінням гетьмана.

²²Після того, як І.Мазепа переконався в тому, що Петро I нищить основи української державності, він вирішив використати умови, створені Північною війною (1700-1721 рр.) для вирішення державницьких проблем іншим шляхом. Петро I порушив зобов'язання обороняти Україну від поляків, що було основою угоди 1654 р., і гетьман перестав вважати себе зобов'язаним зберігати вірність цареві. 7 листопада (28 жовтня) 1708 р., коли Карл XII, який ішов на Москву, завернув в Україну, Мазепа, в надії запобігти спустошенню свого краю, перейшов на бік шведів, уклавши з ними угоду проти Росії.

²³Петро I (Петро Олексійович Романов) - російський цар (1682-1725 рр.), з 1721 р. - імператор Російської імперії. Молодший син царя Олексія Михайловича від другого шлюбу. Народився 30 травня 1672 р. Послідовно проводив централізаторську політику обмеження політичної автономії Лівобережної і Слобідської України. Після смерті гетьмана І.Скоропадського у 1722 р. Петро I не дозволив обрати його наступника. Контроль над державними справами України перейшов до рук Малоросійської колегії, чим фактично було покладено край державній системі управління України. Помер 28 січня 1725 р.

²⁴гдрствовании - "государствовании".

²⁵Скоропадський Іван Ілліч (1646-1722) - гетьман України, державний і військовий діяч. Походив із заможного козацького роду. З 1645 р. - військовий канцелярист у гетьмана І.Самойловича, 1680 - писар Чернігівського полку, 1698 - генеральний бунчужний, 1701 - генеральний осавул, у 1706-1708 рр. - полковник Стародубського полку. Восени 1708 р. на козацькій раді у Глухові був обраний гетьманом.

²⁶Ймовірно йдеться про Прутський похід 1711 р. - військовий похід московського війська на чолі з Петром I на Південь України та у Молдавію під час російсько-турецької війни 1720-1713 рр. (вважається складовою Північної війни). Завершився битвою біля молдавського населеного пункту Станілешти 8-9 липня 1711 р., внаслідок якої російські війська були оточені і були змушені укласти договір з Туреччиною. Мирні переговори завершилися укладенням 12 липня Прутського мирного договору 1711 р., але воєнний стан між Московським царством і Османською імперією продовжувався до підписання Андріанопольської мирної угоди 1713 р., за якою Московська держава підтверджувала угоди 1711 та 1712 років, у тому числі визнавала юрисдикцію Туреччини над Військом Запорозьким.

²⁷Маються на увазі "Просительні статті", надіслані московському царю гетьманом І.Скоропадським 17 липня 1709 р. Вони мали регулювати відносини між царатом та Гетьманщиною. Цим документом гетьман прохав царя зберегти права та вольності

Гетьманщини. Крім того гетьман висунув царю нові прохання, що мали вирішити нові та наболілі проблеми в російсько-українських відносинах: українське військо мало підпорядковуватися козацькому керівництву під час походів; артилерія, яку московити вивезли з Батурина, мала бути повернута у власність українського козацького війська; українське населення не мало нести на собі важкий тягар простою російської армії тощо. У результаті були підписані т.зв. Решетилівські статті 1709 р., які носили суто формальний характер і не передбачали ніякої рівноправності у відносинах між Московією та Гетьманщиною.

²⁸гпдна - "господина".

²⁹Глухів - вперше згадується як місто Чернігівського князівства в Іпатіївському літописі за 1152 р. У період з 1708 р. до 1764 р. - столиця Гетьманщини і резиденція українських гетьманів.

³⁰Ізмайлов Андрій Петрович у 1682 р. ближній стольник царя Іоана Олексійовича. У 1697 р. разом з іншими молодими людьми відряджений на навчання за кордон. У 1701 р. був посланцем до курфюрста бранденбурзького; у 1701-1707 рр. - посланець при датському дворі. З 30 липня 1709 р. до вересня 1710 р. був ближнім стольником при гетьмані І. Скоропадському для участі з ним в управлінні. При цьому таємною інструкцією йому було наказано спостерігати, щоб гетьман не зрадив. Цар залишився незадоволеним його діями при гетьмані і повернув його до Москви у вересні 1710 р. Помер, перебуваючи на посаді губернатора у Нижньому Новгороді, 31 травня 1714 р.

³¹Головкін Гаврило Іванович - сподвижник Петра I, граф, перший канцлер Російської імперії (з 1709 р.), кабінет-міністр. Після створення колегій у 1717 р. призначений президентом Колегії іноземних справ. Народився у 1660 р. Брав участь у Прутському поході 1711 р. При Катерині I був членом Верховної таємної ради. При Анні Іоанівні був членом кабінету. Граф Римської імперії з 1707 р., у 1710 р. отримав російський графський титул. Помер 25 липня 1735 р.

³²Вініус Андрій Андрійович - московський дворянин, думний дяк, сподвижник Петра I. Чиновник Посольського та інших приказів. Народився у 1641 р. Державну службу почав у 1664 р. переключачем у Посольському приказі. Виконував дипломатичні доручення у Франції, Іспанії й Англії (1672-1674 рр.). У 1675-1693 рр. очолював Поштове відомство, потім - Аптекарський приказ. У 1703 р. Вініус був звільнений з державної служби за звинуваченнями у повільності при постачанні армії та в розкраданнях. У 1706 р. втік до Голандії, але повернувся 1708 р. до Росії, отримавши прощення від Петра I. У 1710 р. був призначений наглядати за діями гетьмана І. Скоропадського замість А.П.Ізмайлова. Помер у 1717 р.

³³Протасів Федір Іванович - стольник. Був резидентом Петра I при гетьмані І.Мазепі (ймовірно недовго). Потім упродовж 12 років виконував цю саму функцію при І. Скоропадському (призначений одночасно з А.А.Вініусом). Повідомляв царський уряд про суспільно-політичні настрої, урядовий курс на Гетьманщині. Пропонував царю навіть власні кадрові зміни у Полтавському, Гадяцькому та Ніжинському полках (в умовах загострення відносин з Туреччиною не були підтримані російським урядом).

³⁴члк - "человек".

³⁵Універсал - актовий документ, який доводить до загального відома певну постанову влади, її розпорядження адміністративно-політичного характеру. В Україні у XVII-XVIII ст., на зразок польських королів чи сейму, універсали видавали гетьмани, особи з генеральної старшини або полковники.

³⁶"приводить к вере" - складати присягу (у даному випадку на вірність царю).

³⁷Меморія - виписка, запис з коротким викладом суті якоїсь справи.

³⁸Антецесор (від лат. ante - перш та cedo - поступаюся) - попередник, предтеча, попередній володар.

³⁹У даному випадку слово "елекція" ймовірно означає вибори. Елекційним сеймом (sejm elekcyjny), наприклад, називався у Польщі сейм для обрання короля.

⁴⁰Мається на увазі Данило Апостол, пізніше - гетьман. Представник козацького роду волоського походження. Посаду миргородського полковника обіймав у 1682-1686 та 1693-1727 рр.

⁴¹Сулима Іван Федорович - український військовий козацький діяч, онук гетьмана Івана Сулими. До 1687 р. - сотник Вороньківської сотні Переяславського полку. З 1688 р. - знатний військовий товариш. Брав участь у Чигиринському (1677 р.), Перекопському (1687 та 1689 рр.), Азовському (1695 р.) та інших походах. У 1704 р. універсалом гетьмана І.Мазепи призначений генеральним хорунжим. Під час російсько-шведської (Північної) війни виступав на боці Мазепи, зокрема брав участь у Полтавській битві. Після розправи військ Петра I над Батурином І.Сулима перейшов на бік царя, отримав амністію. У складі російських військ брав участь у Прутському поході 1711 р. У 1715 р. був призначений наказним переяславським полковником. У 1718 р. як наказний гетьман керував сімома козацькими полками під час Царицинського походу. Помер у березні 1721 р. на будівництві Ладозького каналу (т.зв. Ладозький похід).

⁴²члвка - "человека".

⁴³Конфірмація (від лат. confirmatio - затвердження) - затвердження постанови, судового

вироку тощо вищою державною владою.

⁴⁴Апостол Данило Павлович - український військовий, політичний і державний діяч, гетьман Війська Запорозького, голова козацької держави на Лівобережній Україні (1727-1734 рр.). Народився 14 березня 1654 р. Двічі обіймав посаду миргородського полковника (1682-1686, 1693-1727 рр.). Учасник азовсько-дніпровських походів 1695-1696 рр., організованих Московією проти османських володінь. У 1696 р. розбив на річці Ворсклі кримського хана Селіма I та прокримського гетьмана Петрика. Брав участь в Північній війні 1700-1721 рр. проти Швеції. У 1701 р. - наказний гетьман у поході козаків до Лівонії. У 1704 р. делегований Петром I на чолі 3-тисячного корпусу козаків на допомогу королю Речі Посполитої Августу II. У 1705 р. брав участь у битві під Варшавою, але через сварку із московським командуванням самовільно повернувся до України. 28 жовтня 1708 р. підтримав союз гетьмана Івана Мазепи з Карлом XII проти Москви, але 21 листопада перейшов на бік царя Петра I. Зберіг за собою полковницький уряд і маєності. Командував козаками в ранзі наказного гетьмана в Прутському поході 1711 р. та Перському поході 1722 р. У 1723 р. брав участь у підписанні Коломацьких чолобитних до Петра I з проханням ліквідації Малоросійської колегії та відновлення козацьких прав і вольностей. 1 жовтня 1727 р. обраний гетьманом. Керував країною під наглядом російського резидента. Провів низку адміністративних, судових і земельних реформ. Помер 29 березня 1734 р.

⁴⁵Петро II Романов (Петро Олексійович Романов) - імператор Росії у 1727-1730 рр. Народився 23 жовтня 1715 р. Ускладнення зовнішньополітичного становища Російської імперії за Петра II (загострення відносин з Туреччиною), намагання у зв'язку з цим царського уряду залучити на свій бік козацьку старшину, а також особисті економічні інтереси О.Меншикова, спонукали Таємну Верховну Раду скасувати всі податки у Гетьманщині (крім передбачених Березневими статтями 1654 р.), ліквідувати Малоросійську колегію та дозволити обрати нового гетьмана - Д.Апостола, передати ведення справ Гетьманщини з Сенату до Колегії закордонних справ, заборонити росіянам купувати землі в Україні тощо. У 1728 р. уряд Петра II створив у Глухові кодифікаційну комісію для складання кодексу діючих в Україні законів ("Права, за якими судиться малоросійський народ"). Після усунення від влади О.Меншикова Петро II оголосив себе противником реформ Петра I, переніс царський двір до Москви. Помер 29 січня 1730 р.

⁴⁶гдрне - "государыне".

⁴⁷Анна Іоанівна - російська імператриця у 1730-1740 рр. Друга дочка царя Івана V (брата і співправителя царя Петра I у 1682-1696 рр.). Народилася 28 січня 1693 р. На престол була запрошена Верховною таємною радою, яка поставила їй низку умов - "кондицій", що обмежували самодержавну форму правління. Керівні посади в російському уряді за Анни Іоанівни займали прибалтійські німці на чолі з її фаворитом Біроном. У цей період відбувалося подальше обмеження державних прав України. Після смерті гетьмана Д.Апостола у 1734 р. не дозволила вибір нового гетьмана, а гетьманська влада у Лівобережній Україні була передана "Правлінню гетьманського уряду". Померла 17 жовтня 1740 р.

⁴⁸Богданов Михайло Семенович (Самсонович) - чернігівський полковник, ставленик Петра I. Походив із старовинного княжого дворянського роду Тоузака Неклюдовича Богданова, якому Іоанн Грозний у 1580 р. пожалував маєності. До своєї служби у Чернігові Михайло Богданов був стольником Петра I. Призначений комендантом Чернігова. Після арешту Павла Полуботка призначений чернігівським полковником і обіймав цю посаду до 1735 р. (за іншими даними - до 1729 р.). Період його полковництва характеризується занепадом Чернігівського полку. 25 березня 1736 р. став переяславським полковником (перебував на цій посаді близько трьох років).

⁴⁹Правління гетьманського уряду - уряд, до якого у 1734 р., після смерті Данила Апостола за наказом цариці Анни Іоанівни перейшли справи по управлінню Гетьманщиною, фактично видозмінена Малоросійська колегія. Перебувало у м.Глухів. До нього входило шестеро осіб (3 росіянини, 3 українці). Головою Правління призначений князь О.Шаховський, який ретельно виконував усі таємні інструкції царського уряду поширювати думку про неефективність правління гетьмана. Крім О.Шаховського, членами правління також були князь І.Баратинський, який з 1737 р. очолював цей орган, полковник Гур'єв та представники козацької старшини - генеральний обозний Я.Лизогуб, генеральний підскарбій А.Маркович та генеральний осавул Ф.Лисенко. Одними із перших заходів Правління було завершення почину гетьманів І.Скоропадського та Д.Апостола: укладення "Зводу" українських законів. Члени цієї установи мали однаковий правовий статус, але фактично Правлінням керував О.Шаховський. Підпорядковувалося воно Сенату через спеціально утворену указом 1734 р. Канцелярію малоросійських справ. У 1749 р. Правління перейшло у відання Колегії іноземних справ. Було найвищою апеляційною інстанцією. В практичній діяльності ця установа повинна була дотримуватися указів російських імператорів, місцевих правових норм, а також "Рішительних пунктів" 1728 р.

⁵⁰Шаховський Олексій Іванович - російський державний діяч в Україні, князь, сенатор. Народився у 1690 р. Службу почав у 1707 р. У 1729-1731 рр. - міністр-резидент при гетьмані Д. Апостолі, після смерті якого до 1736 р. очолював "Правління Гетьманського Уряду". Помер у 1737 р.

⁵¹Лизогуб Яків Юхимович - військовий і політичний діяч, з старшинського роду Лизогубів, відомого з часів Хмельниччини. Народився у 1675 р. У 1713-1728 рр. - генеральний бунчужний. У 1723-1724 рр. разом з полковником Д. Апостолом і генеральним осавулом В. Жураховським за наказом Петра I заарештований та ув'язнений у Петропавлівській фортеці. Після смерті Петра I звільнений і деякий час змушений жити у Петербурзі. У 1728-1749 рр. - генеральний обозний. Будучи призначений наказним гетьманом, командував 10-тисячним українським корпусом, який діяв у Польщі проти прибічників Станіслава Лещинського. Представник української старшини у Правлінні гетьманського уряду. Брав участь в польських (1733 р.), турецьких (1737 р.) походах. У 1728-1744 рр. очолював комісію, яка складала кодекс законів "Права, за якими судиться малоросійський народ". У 1745-1749 рр. входив до складу старшинської делегації, що добивалася відновлення гетьманства. Помер у 1749 р.

⁵²Респектований - вшанований.

⁵³Демидов Василь Іванович. Народився у 1693 р. (за іншими даними - у 1696 р.). Службу почав у 1709 р. З 1737 р. був обер-секретарем Сенату; з 1742 р. - радником кабінету імператриці Єлизавети Петрівни; з 1748 р. - дійсним статським радником. Помер у 1761 р.

⁵⁴Гендриков Іван Симонович - племінник імператриці Катерини I по материнській лінії. Народився у 1719 р. У 1741 р. брав участь у дворцовому перевороті та арешті правительки Анни Леопольдівни (хоча достеменно цей факт невідомий). Граф з 1742 р. 18 липня 1744 р. граф І. Гендриков отримав чин бригадира і призначений камергером майбутньої імператриці великої княгині Катерини Олексіївни, яка нещодавно прибула до Росії. У 1747 р. імператриця Єлизавета призначила його підпоручником Лейб-компанії. Одночасно граф Гендриков отримав чин генерал-майора. 16 жовтня 1749 р. він був відряджений до Глухова для присутності на виборах малоросійського гетьмана і пробув там до червня 1750 р. З 1750 р. аж до ліквідації Лейб-компанії Петром III 21 березня 1762 р. завідував нею як помічник графа Олексія Розумовського. Покинув державну службу у 1764 р. Помер 5 травня 1778 р.

⁵⁵мце - "місяць".

⁵⁶Розумовський Петро Іванович зробив військову кар'єру завдяки родинним зв'язкам із фаворитом імператриці Єлизавети Олексієм Розумовським. Виховувався у Петербурзькому кадетському корпусі, після якого деякий час перебував на військовій службі. У 1751 р. іменним указом імператриці одержав звання полковника і був зарахований на службу при Олексії Розумовському. У 1753 р. за поданням гетьмана К. Г. Розумовського призначений ніжинським полковником. Під час російсько-турецької війни 1768 р. брав участь разом з полком у поході до Бесарабії. Помер у 1771 р.

⁵⁷Розумовський Василь Іванович. Народився у 1727 р. Гадяцький полковник у 1755-1762 рр. Чин полковника отримав згідно з указом імператриці Єлизавети. Помер у 1800 р.

⁵⁸"чети ста" - чотириста.

⁵⁹Стороженко Микола Михайлович - предводитель дворянства Чернігівської губернії у 1802-1815 рр.

⁶⁰"Жалувана грамота дворянству" ("Грамота на права, вільність і переваги благородного російського дворянства") - звід дворянських привілеїв, оформлений законодавчим актом Катерини II. Дворянство відокремлювалося від інших станів, підтверджувалася свобода дворян від обов'язкової служби (проголошена у 1762 р.), від сплати податків, до них не можна було застосовувати тілесні покарання, судити їх міг тільки дворянський суд. Лише дворяни мали право володіти землею і кріпосними селянами, вони також володіли надрами у своїх маєтках, могли займатися торгівлею і засновувати заводи, їхні будинки були звільнені від постою військ, маєтки не підлягали конфіскації. Дворянство отримало право на самоврядування, склало "дворянське суспільство", органом якого були дворянські збори, що скликалися кожні три роки в губернії та повіті й де обирали губернських та повітових предводителів дворянства, судових засідателів і капітанів-справників, що очолювали повітову адміністрацію. Дія грамоти була поширена також на дворян Прибалтики, України, Білорусії й Дону.

⁶¹Катерина II "Велика" (Катерина Олексіївна Романова, ім'я за народженням: Софія Августа Фредеріка Ангальт-Цербст-Дорнбург) - російська імператриця у 1762-1796 рр. Народилася 2 травня 1729 р. Епоха царювання Катерини II в російській і європейській історіографії Нового часу одержала назву "освіченої монархії" і вважається "золотим віком" російського імперського абсолютизму. У 1763 р. провела реорганізацію Сенату, 1763-1764 рр. - церковну реформу (секуляризацію земель). Очолювала Уложенну комісію ("Комиссия об Уложении", 1767-1769 рр.). Видала "Установу для управління губерній..." ("Учреждение для управления губерний...", 1775 р.), Жалувану грамоту дворянству (1785 р.) і Жалувану

грамоту містам (1785 р.). Під час правління Катерини II землі колишнього Кримського ханства увійшли до складу Російської імперії. Таким чином зникла ця безпосередня військова загроза, зникла й потреба у козацьких військах, Запорозькій Січі і Гетьманщині. У 1764 р. було скасовано гетьманство, 1765 р. розформовано козацькі полки на Слобожанщині, 1775 р. ліквідовано Запорозьку Січ, 1782 р. у Гетьманщині ліквідовано полкову та сотенну адміністрацію, запроваджено поділ на 3 намісництва. У 1783 р. розформовані козацькі полки на Лівобережжі і юридично запроваджено кріпацтво. Українські землі були повністю інтегровані до складу Російської імперії. Померла 17 листопада 1796 р.

⁶²Друга Малоросійська колегія - уряд, що управляв Лівобережною Україною після ліквідації інституту гетьманства упродовж 1764-1786 рр. Була створена на базі Генеральної військової канцелярії, взявши над нею повний контроль. Таким чином українську владну верхівку не було знищено, а просто підпорядковано Петербургу. До її складу увійшли чотири російських чиновники й чотири представники козацької генеральної старшини. Новостворену Малоросійську колегію очолював граф П.О.Румянцев-Задунайський. В офіційних документах компетенція колегії не визначалась, але загалом, до її компетенції входило: регулювання суспільного життя в Лівобережній Україні відповідно до діючих там законодавства і указів, що надходили зі столиці. Канцелярія Генеральної військової канцелярії була реорганізована в канцелярію Другої Малоросійської колегії. Румянцев встановив тематичний поділ секретарів канцелярії: військові, внутрішні, судові або апеляційні. Колегія залишила Генеральний військовий суд, але підпорядкувала його собі та стала апеляційною установою над ним. У 1787 р. Генеральний військовий суд перетворено на департамент колегії.

⁶³Туманський Василь Григорович. У документі помилка, оскільки В.Г.Туманський був генеральним писарем у 1762-1767 рр. Народився у 1723 р. Навчався у Києво-Могилянській академії. Служив полковим канцеляристом у переяславській полковій канцелярії. У 1750-1751 рр. - полковий переяславський писар. У 1764-1775 рр. - генеральний суддя Малоросійської колегії; у 1782-1796 рр. - помічник правителя Новгород-Сіверського намісництва. Помер у 1809 р.

⁶⁴Жоравка (Журавка) Іван Григорович (за іншою версією - Тимішович) - син бунчукового товариша, службу розпочав з 1737 р., бунчуковий товариш (1747-1765 рр.), генеральний осавул (1765-1781 рр.), член Другої Малоросійської колегії (1771-1782 рр.), полковник (1771-1779 рр.), з 1779 р. - статський радник.

⁶⁵Апостол Данило Петрович - генеральний хорунжий у 1762-1767 рр.

⁶⁶Кочубей Семен Васильович. У 1745-1746 рр. - бунчуковий товариш у Полтавському полку, з 1746 р. - полковник ніжинський; у 1751-1779 рр. - генеральний обозний.

⁶⁷Можемо припустити, що мається на увазі Забіла Захар Михайлович, який упродовж 1761-1769 рр. був компанійським полковником, оскільки про інших полковників з цього козацького роду нами відомостей виявлено не було. З 1735 р. він - значковий товариш, військовий канцелярист; у 1750-1761 рр. - бунчуковий товариш. У 1767 р. обраний від шляхетства Переяславського полку депутатом у т.зв. Уложенну комісію. Помер між 1772 та 1788 рр.

⁶⁸Заньковський Федір Григорович. Народився у 1723 р. (за іншою версією - у 1725 р.). Службу розпочав з 1736 р. З 1736 р. - значковий товариш Полтавського полку; з 1743 р. - у лейб-гвардії Кінного полку, рейтар. У 1748-1771 рр. - бунчуковий товариш. 1774-1782 рр. - полковник миргородський. Брав участь в російсько-турецькій війні. Помер у 1798 р.

⁶⁹Універсалом від 17 листопада 1760 р. К.Г.Розумовський запровадив новий порядок судочинства. Замість козацьких судів - сільського, сотенного, полкового та генерального - вводилися нові суди. Україну було поділено на 20 повітів, в кожному з яких були суди: земський - для цивільних справ, підкоморський - для земельних, гродський - для карних. До складу підкоморських судів входили виборний від шляхетства суддя з двома помічниками-коморниками. Головуючими в гродських судах залишалися полковники, а суддя і писар називалися вже не полковими, а гродськими. Вищою інстанцією був Суд Генеральний. Генеральний суд очолювали два генеральні судді, а до його складу входили вибрані від старшини представники кожного з 10 полків, які отримували назву шляхетства. Ця судова реформа повертала судівництво до Литовського статуту. Хоча реформа почалася у 1760 р., але часом її остаточного впровадження називають 1763 р., оскільки саме тоді К.Г.Розумовський для затвердження цієї судової реформи скликав у Батурині Генеральні збори.

⁷⁰Румянцев-Задунайський Петро Олександрович - граф, російський державний діяч полководець, генерал-фельдмаршал. Народився 4 січня 1725 р. Брав участь у російсько-шведській війні 1741-1743 рр., Семилітній війні, російсько-турецьких війнах 1768-1774 та 1787-1792 рр. У 1764 р. Румянцев-Задунайський був призначений президентом Малоросійської колегії та генерал-губернатором Лівобережної України. У 1765 р. він прибув до України і наказав зробити генеральний опис цієї провінції Російської імперії. Опис був складений у 1767 р. і давав змогу оподатковувати нову територію. У лютому 1779 р. указом Катерини призначений намісником Курського та Харківського намісництв, а також Малоросії. Сприяв

проведенню адміністративних, військових та інших імперських реформ на українських землях. Помер 8 грудня 1796 р.

⁷¹Литовський статут - основний кодекс права Великого князівства Литовського, Руського, Жемайтійського. Видавався у трьох основних редакціях 1529, 1566 і 1588 рр. Джерелами Литовського статуту були звичаєве литовське, білоруське, українське право, відповідна місцева судова практика, "Руська правда", польські судєбники та кодекси інших держав. Статут декларував рівність громадян незалежно від соціального стану й походження, віротерпимість, відповідальність суддів перед законом, заборону перетворювати вільних людей на рабів і т. ін. Водночас запроваджував привілеї князів, магнатів та шляхти, у тому числі право на закріпачення селян. Литовський статут був основним збірником права в Україні з XVI ст. до 40-х років XIX ст. Став одним із джерел російського "Соборного уложення" (1649 р.), "Прав, по котрым судится малороссийский народ" та приватних українських кодифікаційних проєктів. На території Київської, Подільської та Волинської губерній дію Литовського статуту було припинено сенатським указом від 25 червня 1840 р. У Лівобережній Україні 4 березня 1843 р. його було замінено Зводом законів Російської імперії. Деякі законоположення статуту були внесені до збірника законів Російської імперії і зберегли законну силу в Чернігівській і Полтавській губерніях аж до 1917 р.

⁷²Царським указом від 28 червня 1783 р. замість українських козацьких полків були створені десять кінних карабінерних полків регулярної армії із 6-літнім терміном служби. Козацькі старшини або залишалися на службі й одержували російські офіцерські чини, або йшли у відставку. Козаки, з яких формувалися нові військові підрозділи, стали називатися казенними хліборобами, або державними селянами - особисто вільними людьми, які повинні були сплачувати різні податки на користь імперської скарбниці. За наказом Катерини II до Петербурга були вивезені козацькі військові прапори, печатки, гармати.

⁷³У Російській імперії намісництва запроваджені у 1775 р. "Учреждением о губерниях". Було утворено 34 намісництва, в тому числі на території України: Харківське (1780 р.), Київське (1781 р.), Чернігівське (1781 р.), Катеринославське (1783 р.), Брацлавське (1793 р.), Подільське (1793 р.), Волинське (1793 р.), Вознесенське (1795 р.). Вважається, що запровадження загальноімперської системи адміністративно-політичного управління, тобто поділу на намісництва на малоросійських територіях відбувалося упродовж 1781-1783 рр.

⁷⁴"Учреждение о губерниях" - указ від 7 листопада 1775 р. про реформу місцевого управління в Росії, в ході якої проводилася часткова децентралізація управління і відділення суду від виконавчих органів. Створювалися губернії (з населенням 300-400 тис. осіб кожна) і повіти (20-30 тис. осіб). Адміністративно-поліцейська влада у повіті належала нижньому земському суду на чолі з капітаном-справником, у містах - городничому, в губерніях - губернському правлінню, що складалося з губернатора і двох радників. Органи суду мали триступеневу організацію. Два нижчі рівні будувалися за станомо-виборним принципом окремо для дворян, міщан і селян. Суди третьої інстанції (палати кримінального і цивільного суду) були коронними і всестановими.

Дегтярев С.И.

Документы о попытках добиться признания украинских чинов властями Российской империи (вторая половина XVIII - начало XIX вв.)

В работе рассматривается процесс инкорпорации украинской служащей элиты в бюрократическую систему Российской империи в середине XVIII - начале XIX вв. Анализируются проблемы, которые возникли при этом: признание украинских чинов российским правительством, возможность украинских чиновников попасть в среду имперского дворянства. Приводятся тексты документов, на основе которых сделан указанный анализ.

Degtyarev S.I.

Documents about attempts to achieve the acceptance of Ukrainian ranks by the authority of Russian Empire (the second half XVIII - the beginning of XIX century)

The paper considers the process of the incorporation of Ukrainian serving elite in the bureaucratic system of Russian Empire in the middle of XVIII - the beginning of XIX century. The problems that arose in this case such as the acceptance of Ukrainian civil servants to get into the range of the Empire nobles are analyzed here. The texts of the documents on which the analysis is made are given.